

Accidental Discovery of Information in Using Social Networks and Online Communication; a Case Study: Shiraz University Students

Zahed Bigdeli

PhD in Knowledge and Information; Professor; Shahid Chamran University; Library and Information Science Department; bigdelizahed20@gmail.com

Farzaneh Afifian

PhD Candidate in Knowledge and Information Sciences; Shahid Chamran University and Research Expert; University of Shiraz; Corresponding Author faff@rose.shirazu.ac.ir

Received: 14, Sep. 2016 | Accepted: 11, Dec. 2016

Abstract: This research aims to investigate accidental discovery of information in using social networks and online communication in Shiraz University.

This is an applied research that uses descriptive analytical techniques. In order to determine the validity of the questionnaire the comments of a number of experts and professors were asked and by using Cronbach's Alfa its reliability (.88) was determined. The research population consisted of 3434 students of the faculty of Humanities and Engineering. A sample of 346 students were randomly selected for the research, based on the Krejcie-Morgan sampling table. The collected data were entered to SPSS version 21, and analyzed based on descriptive statistics.

Results show that the respondents were using resources more than average. They also know social networks and online communication a useful tool for purposeful gathering and accidental exposure to information. The majority of respondents use information gathered accidentally in their various activities, and store or share it.

Social technologies and online communication are useful tools to achieve the targeted information and also to obtain untargeted information. Accidental discovery is an information gathering method equal to targeted information-seeking. Obtained information by accident is useful in sharing of knowledge. It can also change the user path, guide him towards a new idea and assist in solving problems.

Keywords: Accidental Discovery of Information, Information Encountering, Online Communication Networks, Serendipity, Social Networks

Iranian Journal of
**Information
Processing and
Management**

Iranian Research Institute
for Information Science and Technology
(IranDoc)

ISSN 2251-8223

eISSN 2251-8231

Indexed by SCOPUS, ISC, & LISTA

Vol. 33 | No. 2 | pp. 683-700

Winter 2018

<https://doi.org/10.35050/JIPM010.2018.077>

کشف تصادفی اطلاعات در استفاده از شبکه‌های اجتماعی و ارتباطی اینترنتی

مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه شیراز

زاهد بیگدلی

دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی؛ استاد؛
گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی؛ دانشگاه شهید
چمران اهواز bigdelizahed20@gmail.com

فرزانه عقیفیان

دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی؛
دانشگاه شهید چمران اهواز؛
کارشناس مسئول امور پژوهشی؛ دانشگاه شیراز؛
fafif@rose.shirazu.ac.ir پدیدآور رابط

دریافت: ۱۳۹۵/۰۶/۲۴ | پذیرش: ۱۳۹۵/۰۹/۲۱ | مقاله برای اصلاح به مدت ۱۱ روز نزد پدیدآوران بوده است.

چکیده: این پژوهش به بررسی کشف تصادفی اطلاعات در استفاده از فناوری‌های اجتماعی و ارتباطی اینترنتی در میان دانشجویان دانشگاه شیراز می‌پردازد. پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و به لحاظ تجزیه و تحلیل سؤالات پژوهش توصیفی-تحلیلی است. برای انجام این پژوهش از روش پیمایشی و از ابزار پرسشنامه استفاده شد. جامعه پژوهش تمام دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده‌های علوم انسانی و مهندسی دانشگاه شیراز شامل ۳۴۳۴ نفر بود. نمونه‌گیری به روش تصادفی ساده انجام گرفت و حجم نمونه بر اساس جدول «کرجسی و مورگان»^۱، ۳۴۶ نفر تعیین شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری علوم اجتماعی نسخه ۲۱ انجام گرفت. یافته‌ها نشان داد که میزان استفاده پاسخ‌دهندگان از منابع اینترنتی بیشتر از حد متوسط است. همچنین، بیشتر آنان فناوری‌های اجتماعی و ارتباطی اینترنتی را ابزاری مفید برای کسب اطلاعات و مواجهه تصادفی با اطلاعات می‌دانند. بیشتر پاسخ‌دهندگان اطلاعاتی را که به صورت تصادفی به دست می‌آورند، در انجام فعالیت‌های مختلف استفاده و ذخیره می‌کنند و یا به اشتراک می‌گذارند. بر این اساس، می‌توان نتیجه گرفت که فناوری‌های اجتماعی و ارتباطی اینترنتی ابزاری مفید برای دستیابی به اطلاعات هدفمند و همچنین کسب غیرهدفمند اطلاعات هستند. کسب تصادفی اطلاعات نوعی فراهم‌آوری

فصلنامه | علمی پژوهشی
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران
(ایرانداک)

شاپا (چاپی) ۸۲۲۳-۲۲۵۱

شاپا (الکترونیکی) ۸۲۳۱-۲۲۵۱

نماینده در SCOPUS، ISI، و LISTA

ijpm.irandoc.ac.ir

دوره ۳۳ | شماره ۲ | صص ۶۸۳-۷۰۰

زمستان ۱۳۹۶

<https://doi.org/10.35050/IJPM010.2018.077>

اطلاعات است که در ردیف اطلاع‌یابی هدفمند قرار دارد. اطلاعات به‌دست آمده به‌صورت اتفاقی در اشتراک دانش سودمند است که می‌تواند مسیر کاربر را نیز تغییر داده، او را به سمت یک ایده جدید هدایت نماید و در حل مشکلات یاری نماید.

کلیدواژه‌ها: شبکه‌های اجتماعی، شبکه‌های ارتباطی اینترنتی، کشف تصادفی اطلاعات، رویارویی اطلاعاتی

۱. مقدمه و بیان مسئله

ظهور عصر اطلاعات از عظیم‌ترین چالش‌هایی است که امروزه جوامع مختلف را تحت تأثیر قرار داده است. رشد غیرقابل پیش‌بینی اطلاعات و فناوری‌های مربوط به ذخیره، سازماندهی، بازیابی و دسترسی به اطلاعات دگرگونی‌های فراوانی ایجاد کرده است (هاشمیان، جنتی کیا، و هاشمیان ۱۳۹۲ نقل در نظری^۱ ۲۰۰۶). جست‌وجوی اطلاعات از موضوعات مهم و اساسی در حوزه طراحی، راه‌اندازی، سازماندهی و بهینه‌سازی سامانه‌های اطلاعاتی است و دقت در ماهیت و سرشت آن می‌تواند به ارائه مناسب خدمات اطلاعاتی بیانجامد (پروینی و جلالی دیزجی ۱۳۸۹). رفتار اطلاعاتی از مفاهیم مرتبط با اطلاعات است که به‌واسطه آن نیاز به اطلاعات مرتفع می‌شود. بر اساس جدیدترین دیدگاه از رفتار، رفتار اطلاعاتی را می‌توان به‌عنوان چیزی که توسط غریزه یا ژنتیک^۲ شکل می‌گیرد، تصور نمود؛ چیزی که تحت تأثیر عوامل محیطی، فرهنگی و رشدی است (Spink 2010). جوهر، هسته اصلی و هدف غایی رفتار اطلاعاتی و اطلاع‌یابی دستیابی به اطلاعات است. تمام تلاش‌های بشر را در طول تاریخ و در دوران تکامل وی می‌توان مرهون دستیابی بشر به اطلاعات دانست (بیگدلی و شاهینی ۱۳۹۳).

رفتار اطلاعاتی شامل چهار مرحله نیاز اطلاعاتی، اطلاع‌جویی، اطلاع‌یابی و استفاده از اطلاعات است. در مرحله سوم رفتار اطلاعاتی، یعنی اطلاع‌یابی، که تلاشی آگاهانه برای کسب اطلاعات است و فراهم‌آوری هدفمند اطلاعات را دربرمی‌گیرد، برخی رفتارهای غیرارادی یا انفعالی در مواجهه با اطلاعات وجود دارد که فراهم‌آوری فرصت‌طلبانه^۳ اطلاعات نامیده می‌شود. انسان‌ها از کودکی تا بزرگسالی درگیر رفتار اطلاعاتی یا تلاش برای یافتن، گردآوری، سازماندهی و استفاده از اطلاعات هستند. انسان‌ها از مزایای رفتار

1. Nazari

2. genetics

3. opportunistic providing

اطلاعاتی خود بر اساس فعالیت روزانه لذت می‌برند. اما آن‌ها با چالش‌هایی که این رفتارهای اطلاعاتی ایجاد می‌کند نیز مواجه هستند. این چالش‌ها شامل مشکلات ذاتی بسیاری در مورد شیوهٔ دستیابی به اطلاعات، یافتن محل اطلاعات در میان انبوه منابع، شیوهٔ سازماندهی اطلاعات به‌دست‌آمده و نحوهٔ به‌کارگیری آن برای اهداف مختلف است (اسپینک ۲۰۱۰). اطلاع‌یابی همچنین، شامل تلاش آگاهانه برای کسب اطلاعات، رفتارهای غیرارادی یا انفعالی و رفتارهای هدفمندی است که دربرگیرندهٔ جست‌وجو نیست. گاهی اوقات بدون این که اطلاعات مورد جست‌وجو قرار گیرد، با آن مواجه می‌شویم. در زمینهٔ جست‌وجوی اطلاعات برخی از پژوهشگران تصور می‌کنند که جست‌وجوی اطلاعات کنش ارادی است. یعنی برای این که جست‌وجوی اطلاعات رخ دهد، فرد باید به‌طور آگاهانه و فعالانه در پی این جست‌وجو باشد، در حالی که برخی دیگر امکان انتقال غیرارادی اطلاعات را ممکن می‌دانند؛ مانند زمانی که ما متوجه داده در محیط می‌شویم. چنین مواجههٔ تصادفی با اطلاعات می‌تواند با یک علاقهٔ شکل‌گرفته از پیش باشد یا باعث پیدایش علاقه‌ای جدید شود (Case 2007).

با ظهور فناوری‌های مهم اطلاعاتی و تحولات بنیادین در چرخهٔ سنتی اطلاعات بسترهای جدیدی جهت تولید و استفاده از اطلاعات پدید آمده که این امر خود رفتارهای اطلاعاتی کاربران را تحت تأثیر قرار داده است. اگر کاربران بدانند که شیوهٔ دسترسی تصادفی به اطلاعات روشی مؤثر در پاسخ به نیازهای اطلاعاتی است، قادر خواهند بود به اطلاعات دقیق، روزآمد و مرتبط با موضوع مورد درخواست دست یابند. «اردلز» بیان داشته که ما نه‌تنها زمانی که با یک روش سازمان‌یافته در جست‌وجوی اطلاعات هستیم به اطلاعات دست می‌یابیم، بلکه اغلب اکتشافات در هنگام انتخاب فرصت‌های غیرمنتظره توسط انسان اتفاق می‌افتد. وی به کشف تصادفی پنی سیلین^۱ استناد کرده است و اصطلاح متصور برای این فرایند یعنی یافتن تصادفی بعضی چیزها را کشف فرصت‌طلبانهٔ اطلاعات می‌داند (Erdelez 2010).

«رویارویی اطلاعات»^۲ به‌عنوان نوع خاصی از کسب فرصت‌طلبانهٔ اطلاعات است و به‌صورت یک نمونهٔ کشف تصادفی اطلاعات در حین جست‌وجوی فعالانه برای اطلاعاتی دیگر تعریف می‌شود. «اردلز» و چندین مؤلف دیگر همچون (Willamson 1998)

1. Penicilin

2. information encountering

و Toms (2000) توجه خود را به کسب فرصت‌طلبانه اطلاعات معطوف داشته‌اند، زیرا در محیطی که امروزه از اطلاعات و فناوری‌های گسترده لازم برای پردازش و دسترسی به اطلاعات اشباع است، این روش به رفتاری شایع و متداول بدل شده است. رویارویی اطلاعات و روش‌های تکاملی برای مطالعه آن، زمینه‌هایی از کسب فرصت‌طلبانه اطلاعات (که هنوز به‌طور کامل بررسی نشده‌اند)، کسب اطلاعات، و به‌طور کلی رفتار و نظریه‌های اطلاعاتی را ترسیم می‌کند. همچنین، این نظریه، نظریه‌هایی مانند اصل کمترین کوشش، رفتار اطلاعاتی زندگی روزمره، مدیریت اطلاعات شخصی و پردازش چندگانه در رفتار اطلاعاتی را غنا می‌بخشد (Fisher, Erdelez & Mckechnie 2005) منظور از رویارویی اطلاعاتی دسترسی اتفاقی و پیش‌بینی نشده به اطلاعاتی است که برای کاربر مفید است، اما او فعالانه در جست‌وجوی آن نبوده است. «فاستر و فورد» بخشی از نظریه «رویارویی اطلاعاتی» را با عنوان «جست‌وجوی نیکبختانه»^۱ معرفی کرده‌اند (Foster & Ford 2003). هدف هر دو نظریه تأکید بر این واقعیت است که تمام اطلاعات مورد نیاز کاربران در فرایند خطی و مستقیم جست‌وجوی منابع فراهم نمی‌شود، بلکه بخشی از آن، که حتی می‌تواند بخش مهم و کلیدی نیز باشد، ممکن است کاملاً تصادفی در اختیار کاربران قرار گیرد، بدون این که آنان فعالانه به جست‌وجوی آن پرداخته باشند (Fisher, Erdelez & Mckechnie 2005). فعالیت یا استعداد رویارویی تصادفی با اطلاعات مرتبط خوش‌اقبالی^۲ یا غیرمترقبگی نامیده می‌شود (Foster & Ford 2003). خوش‌اقبالی به مواجهه تصادفی یا غیرمترقبه با اطلاعات گفته می‌شود؛ اطلاعاتی که منطبق با نیاز قبلی و مربوط به آن است و موجب کنجکاوی در مورد موضوع مورد علاقه می‌شود (Fisher, Erdelez & Mckechnie 2005).

از اهداف اصلی فناوری‌ها در محیط‌های اطلاعاتی و به‌طور کلی در اینترنت، خلق و ایجاد موقعیت‌ها و شرایط مطلوب برای جست‌وجوی آسان‌تر و دسترسی سریع‌تر کاربران به اطلاعات مرتبط است. فناوری‌های اجتماعی و ارتباطی اینترنتی امکان مواجهه تصادفی با اطلاعات و اشتراک اطلاعات را بیشتر می‌کنند. حوزه پژوهش در کتابداری و اطلاع‌رسانی طی چند سال گذشته به‌طوری فزاینده بر رفتار اطلاع‌یابی کاربران متمرکز شده است (بهزادی ۱۳۹۱ به نقل از Heinström 2003) و تاکنون تحقیقات زیادی در خصوص شیوه

1. fortuitous

2. serendipity

جست‌وجوی اطلاعات، ارزیابی نیازهای اطلاعاتی، مجراهای دستیابی به اطلاعات و منابع اطلاعاتی، رفتارهای متفاوت کاربران در جست‌وجو و تعامل با پایگاه‌ها و شبکه‌های اطلاعاتی در زمینه جست‌وجوی اطلاعات در اینترنت در داخل و خارج از کشور صورت گرفته است و از مهارت‌هایی که اخیراً مورد بحث قرار گرفته کشف تصادفی اطلاعات است. حجم فزاینده اطلاعات و افزایش تعداد تولیدکنندگان اطلاعات از مهم‌ترین عواملی هستند که باعث پیچیدگی بازبازی اطلاعات می‌شوند. بنابراین، مهارت‌هایی لازم است که بتوان از میان انبوه اطلاعات موجود به مفیدترین و مناسب‌ترین آن‌ها دسترسی پیدا کرد (داورپناه و همکاران ۱۳۸۸).

فراگیری رسانه‌های اجتماعی و حجم عظیم اطلاعات در عصر حاضر چگونگی مواجهه با اطلاعات را به موضوعی مهم تبدیل کرده است. بنابراین، باید در جست‌وجوی روش‌هایی تازه برای مدیریت اطلاعاتی باشیم که به‌طور اتفاقی با آن‌ها مواجه می‌شویم (Fisher, Erdelez & Mckechnie 2005). هدف از مطالعات رفتار اطلاعاتی این است که کاربران با کسب مهارت‌هایی از اضطراب و نگرانی خود در مواجهه با حجم عظیم اطلاعات بکاهند. همچنین، این مطالعات به طراحی ابزارهایی کمک می‌کند که در استفاده بهینه از فناوری‌های موجود و کسب اطلاعات به کاربران کمک کند. امروزه فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی با زندگی افراد عجین شده است و در زندگی روزمره کاربرد فراوان دارد. با توجه به این که در محیطی مملو از اطلاعات به سر می‌بریم، بنابراین بازبازی اطلاعات و دست‌یافتن به اطلاعات مفید در چنین شرایطی با چالش مواجه است و باید به دنبال راه‌هایی بود که بتوان مفیدترین و مناسب‌ترین اطلاعات را با صرف وقت و هزینه کمتر به دست آورد. در پژوهش حاضر کشف تصادفی اطلاعات به‌عنوان یکی از راه‌های دسترسی به اطلاعات مفید و مناسب مورد بررسی قرار گرفته است. بنابراین، به بررسی کشف تصادفی اطلاعات به‌عنوان نوعی فراهم‌آوری اطلاعات در استفاده از فناوری‌های اجتماعی و ارتباطی اینترنتی در میان دانشجویان دانشگاه شیراز پرداخته می‌شود.

۲. پیشینه‌های پژوهش

بررسی متون نشان می‌دهد که در حوزه رفتار اطلاعاتی، هم در خارج و هم در ایران، پژوهش‌های زیادی صورت گرفته است. بیشتر این پژوهش‌ها بر اطلاع‌یابی کاربران متمرکز بوده و اطلاع‌یابی هدفمند را مد نظر قرار داده‌اند. در زمینه کشف

تصادفی اطلاعات به‌عنوان شاخه‌ای از رفتار اطلاعاتی در خارج، پژوهش‌های قابل توجهی انجام گرفته و کشف تصادفی اطلاعات در شبکه‌های اجتماعی را مورد بررسی قرار داده‌اند. در این میان می‌توان به پژوهش‌های Erdelez (1997, 2000, 2004, 2010)، Toms (2000)، Compos, J & de Figueiredo (2001)، Foster & Ford (2003)، Lu (2012)، Ho Geun (2015) به‌عنوان نمونه‌ای از پژوهش‌های انجام‌شده در خصوص اطلاع‌یابی غیرهدفمند اشاره کرد. اما در ایران پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه اطلاع‌یابی غیرهدفمند بسیار محدود است. در سال ۱۳۹۱ «منصوریان» مصاحبه‌ای با «ساندا اردلنز»^۱ استاد علم اطلاعات و دانش‌شناسی «دانشگاه میسوری»^۲ آمریکا انجام داد که با عنوان «رویکردها و روندهای جاری در مطالعات رفتار اطلاعاتی» در مجله «کتاب ماه کلیات» به چاپ رسیده است. «اردلنز» در این مصاحبه ضمن پرداختن به تعریف رفتار اطلاعاتی، پیوند میان حوزه رفتار اطلاعاتی با رشته‌های دیگر و فواید مطالعات رفتار اطلاعاتی، به بیان اهمیت رسانه‌های اجتماعی در تبادل اطلاعات پرداخته و فراگیری رسانه‌های اجتماعی را عاملی مؤثر در توجه به کشف فرصت‌طلبانه اطلاعات یا مواجهه با اطلاعات عنوان کرد (منصوریان ۱۳۹۱). سپس، «قهرمانیان» در پایان‌نامه خود به بررسی هر یک از ابعاد اطلاعات رویارویی شده در تجربه کشف تصادفی اطلاعات در میان کارمندان «شرکت کالای الکترونیک» پرداخت. وی با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده ۱۳۲ نفر از کارکنان را انتخاب کرد و به‌منظور بررسی تجربه شخصی کاربران از کشف تصادفی اطلاعات از پرسشنامه شش‌بخشی محقق ساخته استفاده نمود. یافته‌ها نشان داد که میزان عوامل مستعدکننده کشف تصادفی اطلاعات، میزان استفاده کاربران از بسترها یا منابع زمینه‌ساز کشف تصادفی اطلاعات و همچنین، انواع اطلاعات غیرمنتظره یافت‌شده توسط کاربران بیش از حد متوسط بود. همچنین، اکثر کاربران تجربه‌ای از کشف تصادفی اطلاعات را داشتند. بیشتر آنان اطلاعاتی را که به‌صورت تصادفی با آن برخورد می‌کردند، برای نیازهای اطلاعاتی آینده خود ذخیره می‌نمودند (۱۳۹۳).

در زمینه کشف تصادفی اطلاعات در خارج، «اردلنز» پژوهش‌های قابل توجهی انجام داده است. او در سال ۱۹۹۷ اصطلاح رویارویی اطلاعاتی را وارد متون رفتار اطلاعاتی کرد (Erdelez 1997). «اردلنز» در سال ۲۰۰۰ در مقاله‌ای با عنوان «رویارویی با اطلاعات در محیط

1. Sanda Erdelez

2. University of Missouri

وب» ویژگی‌های اینترنت و وب را به‌عنوان محیط‌های رویارویی اطلاعات مورد توجه قرار داد و بیان کرد که غنای اطلاعات وب و سهولت دستکاری اطلاعات الکترونیکی شاید مسئله رویارویی اطلاعاتی را مهم‌تر جلوه دهد (Erdelez 2000). «اردلز» با همکاری «ریوکس» پژوهش دیگری را در این زمینه انجام دادند. آن‌ها استفاده از رویارویی اطلاعاتی در محیط وب را برای سایر افراد سودمند یافتند. آن‌ها همچنین، رویارویی اطلاعات را به‌عنوان نوعی خاص از کسب فرصت‌طلبانه اطلاعات دانستند و آن را به‌صورت یک نمونه کشف تصادفی اطلاعات در حین جست‌وجوی فعالانه برای اطلاعاتی دیگر تعریف کردند (Erdelez & Rioux 2000). «اردلز» در مدل مفهومی که از رفتار اطلاعاتی ترسیم نموده، کسب فرصت‌طلبانه اطلاعات را به‌عنوان نوعی فراهم‌آوری اطلاعات می‌داند که از لحاظ سلسله‌مراتبی جایگاهی مشابه اطلاع‌یابی هدفمند دارد (Erdelez 2004).

«فاستر و فورد» در مقاله‌ای با عنوان «خوش‌اقبالی و اطلاع‌جویی: یک مطالعه تجربی» به بررسی نقش خوش‌اقبالی در رفتار ۴۵ دانشجوی پرداختند و دریافتند که بعضی از افراد ممکن است به‌صورت خوش‌اقبالی در معرض اطلاعات بیشتر قرار گیرند (Foster & Ford 2003). ماهیت مفهوم خوش‌اقبالی به‌عنوان یک پدیده و یک جزء غیرهدفمند از اطلاع‌جویی، در ارتباط با کسب دانش است. «اردلز» در مقاله‌ای با عنوان «رویارویی اطلاعاتی در کنترل محیط تحقیق» بیان کرده که پژوهش‌های تجربی در خصوص کسب فرصت‌طلبانه اطلاعات برای هر دو یعنی کاربر اطلاعات و پژوهشگران دارای ابهام و مشکلاتی است. وی رویارویی با اطلاعات را نوعی خاص از کشف تصادفی اطلاعات دانست. یعنی این‌که کاربران در طول جست‌وجو برای اطلاعات در مورد موضوعی به‌طور تصادفی با اطلاعات جالب دیگر که به موضوع مربوط است، برخورد می‌کنند (Erdelez 2004). «اردلز» در تحقیقات اولیه روی رویارویی اطلاعاتی چارچوبی مفهومی ارائه کرد که رویارویی اطلاعاتی را به‌عنوان توقف فعالیت‌های اطلاع‌جویی عنوان می‌کرد. به‌منظور بررسی رویارویی اطلاعاتی در رفتار اطلاعاتی کاربران، اعمال کاربران در طول یک حادثه رویارویی اطلاعاتی مورد کنترل قرار گرفت. وی تجربیات شرکت‌کنندگان در طول بازیابی اطلاعات را گزارش کرد تا چالش‌های موجود را مورد بررسی قرار داده و تجربیات حاصل را برای مطالعات تجربی آینده در خصوص کسب فرصت‌طلبانه اطلاعات به اشتراک بگذارد (همان).

در زمینه خوش‌اقبالی و اهمیت آن «آندره» و همکاران بیان داشتند که خوش‌اقبالی

در تاریخ علم دارای سنتی طولانی است و در بسیاری از اکتشافات مهم نقش قابل توجهی ایفا کرده است (Andre et al. 2007). دانشمندان علوم کامپیوتر نقش خوش اقبالی در کشف اطلاعات را ارزش‌گذاری نموده و برای طراحی سیستم‌هایی تلاش کرده‌اند که خوش اقبالی را تشویق کند. آنان بیان داشتند که پژوهش‌های اولیه روی یک جنبه از خوش اقبالی متمرکز بود که «شانس رویارویی» نام داشت. آنان هدف از پژوهش‌های این حوزه را نه تنها بررسی خوش اقبالی، بلکه برای افزایش فرصت‌های ایجاد خوش اقبالی دانستند (Andre et al. 2007). «لو» در پایان‌نامه خود به بررسی کشف تصادفی اطلاعات بر روی کاربران وب اجتماعی پرداخت. وی بیان داشت که با افزایش فناوری‌های شبکه‌های اجتماعی و کاربران آنلاین، کشف تصادفی اطلاعات افزایش می‌یابد. هدف از پایان‌نامه او توصیف موقعیت‌هایی بود که رفتارهای کشف تصادفی اطلاعات را در میان کاربران ابزارهای اجتماعی مبتنی بر وب شرح دهد. او بر این اساس به ویژگی‌های کشف تصادفی اطلاعات در وب اجتماعی و دیدگاه کاربران درباره کشف تصادفی اطلاعات پرداخت. این پژوهش با روش ترکیبی انجام شد. جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از نظرسنجی، سبانه‌ارسی و مصاحبه انجام شد. جامعه پژوهش ۴۵ نفر از افراد دانشگاهی بودند که در نهایت، بر روی ۱۳ نفر آن‌ها مصاحبه عمیق انجام شد. نتایج نشان داد که کاربران، شبکه‌های اجتماعی را یک محیط مفید برای کشف تصادفی اطلاعات عنوان کردند. همچنین، کشف تصادفی اطلاعات در شبکه‌های اجتماعی تعدادی ویژگی‌های منحصر به فرد دارد و تحت تأثیر کاربر، انگیزش (محرک)، مفهوم، رفتار اطلاعاتی، نیاز اطلاعاتی و اطلاعات است (Lu 2012).

در پژوهشی دیگر «هو ژئون» به بررسی «خوش اقبالی: تأثیر ویژگی‌های تکنولوژیکی وب‌سایت‌های اجتماعی» پرداخت. وی در مورد کاربردهای وب‌سایت‌ها بیان داشت که اغلب اتفاق می‌افتد که کاربر با اطلاعاتی با ارزش به شکل تصادفی، اتفاقی یا کشف از روی خوش اقبالی یا غیرمترقبه مواجه می‌شود. تحقیقات اولیه نشان داده است که خوش اقبالی از آنجا که منجر به جهش عقلانی می‌شود، می‌تواند به حل یک مشکل، تولید یک ایده خلاق و ایجاد یک محصول جدید کمک کند. همچنین، تکنولوژی، جست‌وجوی کاربر را تحت تأثیر خوش اقبالی قرار می‌دهد (Ho Geun 2015). «پناهی،

واتسون و پارتیج» در مقاله‌ای با عنوان رویارویی اطلاعات در رسانه‌های اجتماعی و اشتراک دانش» تأثیر رسانه‌های اجتماعی در حمایت از رویارویی اطلاعات را مورد بررسی قرار دادند. آنان بیان داشتند که افراد هنگام مرور اطلاعات دیگر با اطلاعات مفید و جالب روبه‌رو می‌شوند. همچنین، رویارویی اطلاعاتی منجر به تولید دانش می‌شود و اشتراک دانش را تسهیل می‌کند. آنان برای این که رویارویی با اطلاعات در رسانه‌های اجتماعی را بهتر درک کنند، به مطالعه ۲۴ پزشک که از کاربران فعال رسانه‌های اجتماعی بودند، پرداختند و شش بُعد اطلاعات رویارویی شده در استفاده از رسانه‌های اجتماعی را مورد بررسی قرار داد و نشان دادند که در استفاده از رسانه‌های اجتماعی رویارویی با اطلاعات ایجاد می‌شود. همچنین، دانش ضمنی یا مفهومی تولید دانش به اشتراک گذاشته می‌شود (Panahi & Watson & Patridge 2015).

بررسی پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه کشف تصادفی اطلاعات نشان داد که ویژگی‌های محیط اینترنت و وب و رسانه‌های اجتماعی محیطی مناسب برای رویارویی با اطلاعات و کشف تصادفی اطلاعات است. یعنی رویارویی با اطلاعات از روی خوش‌اقبالی و کشف اطلاعات به‌صورت غیرمترقبه و پیش‌بینی‌نشده می‌تواند در خلق ایده‌های جدید و رفع مشکلات مؤثر باشد.

۳. ضرورت و هدف پژوهش

حجم عظیم و روزافزون اطلاعات، دسترسی به اطلاعات را با چالش مواجه کرده است. بنابراین، به‌منظور دسترسی به اطلاعات مفید و مناسب، ارائه راه‌کارهایی که برطرف‌کننده و یا کاهش‌دهنده این چالش‌ها باشد، بسیار مؤثر است. در رویارویی با اطلاعات با سه عنصر کاربر، محیط اطلاعاتی و اطلاعات و ویژگی‌های این عناصر مواجه هستیم. محیط اینترنت و وب و شبکه‌های اجتماعی بستر مناسبی برای رویارویی با اطلاعات و کشف تصادفی اطلاعات است. بنابراین، مطالعه دیدگاه کاربران در دسترسی تصادفی به اطلاعات در استفاده از شبکه‌های اجتماعی حائز اهمیت است. بر این اساس پرسش‌های زیر مطرح می‌شود.

۴. پرسش‌های پژوهش

۱. میزان استفاده از منابع اینترنتی توسط دانشجویان دانشکده‌های علوم انسانی و مهندسی

دانشگاه شیراز چقدر است؟

۲. میزان استفاده از سرویس‌های ارتباطی اینترنتی توسط دانشجویان دانشکده‌های علوم انسانی و مهندسی دانشگاه شیراز چقدر است؟

۳. دیدگاه دانشجویان دانشکده‌های علوم انسانی و مهندسی دانشگاه شیراز نسبت به فناوری‌های اجتماعی و ارتباطی اینترنتی به‌عنوان ابزاری جهت دسترسی تصادفی به اطلاعات چگونه است؟

۴. ویژگی‌های دسترسی تصادفی به اطلاعات در استفاده از فناوری‌های اجتماعی ارتباطی اینترنتی از دید دانشجویان دانشکده‌های علوم انسانی و مهندسی دانشگاه شیراز چگونه است؟

۵. روش پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و به لحاظ تجزیه و تحلیل سؤالات پژوهش توصیفی-تحلیلی است. برای انجام این پژوهش از روش پیمایش و از ابزار پرسشنامه استفاده شد. با توجه به این که در این زمینه تنها یک پژوهش انجام شده بود و دسترسی به پرسشنامه استفاده شده در آن پژوهش ممکن نبود، از پرسشنامه (2012) Lu که در پایانامه خود با عنوان «کشف تصادفی اطلاعات بر روی کاربران وب اجتماعی» تهیه کرده بود، استفاده شد. به‌منظور دستیابی به یک پرسشنامه فارسی مناسب برای ارزیابی کشف تصادفی اطلاعات در میان کاربران شبکه‌های اجتماعی به ترجمه و بومی‌سازی آن اقدام شد. سپس، اعتبار و پایایی این پرسشنامه مشخص گردید. برای تعیین روایی صوری پرسشنامه از نظر افراد متخصص و اساتید مجرب در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی و حوزه علوم اجتماعی متخصص در حوزه شبکه‌های اجتماعی استفاده شد (پنج نفر در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی و ۵ نفر در حوزه علوم اجتماعی) و پایایی آن با استفاده از آلفای «کرونباخ» ۰/۸۸ تعیین گردید. پرسشنامه شامل سه بخش متشکل از سؤالات باز و بسته بود. بخش اول، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی شامل چهار سؤال بود. بخش دوم، شامل سه سؤال که به‌صورت طیف «لیکرت»^۱ (هرگز تا همیشه) شامل ۴۲ گویه بود و بخش سوم، دیدگاه‌های کلی در مورد دریافت اطلاعات از طریق فناوری‌های اجتماعی بود که در ۹

1. Likert

سؤال شامل تعدادی گویه گنجانده شده بود. جامعه پژوهش تمام دانشجویان تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد و دکتری) دانشکده‌های علوم انسانی و مهندسی دانشگاه شیراز متشکل از نه دانشکده و تعداد آن‌ها در زمان انجام پژوهش (نیم‌سال اول تحصیلی ۹۵-۹۴)، ۳۴۳۴ نفر بود. نمونه‌گیری به روش تصادفی ساده انجام گرفت و بر اساس جدول «کرجسی و مورگان» حجم نمونه ۳۴۶ نفر تعیین شد. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی جهت تنظیم جداول توزیع فراوانی استفاده گردید. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری علوم اجتماعی «spss» نسخه ۲۱ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

۶. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخ‌دهندگان

طبق آمار به‌دست‌آمده از اداره آموزش دانشگاه از ۳۴۳۴ نفر دانشجوی تحصیلات تکمیلی، ۲۴۹۲ نفر یعنی بیش از ۷۰ درصد در مقطع کارشناسی ارشد مشغول به تحصیل بوده و نزدیک به ۹۰ درصد پاسخ‌دهندگان از این گروه دانشجویان بودند. شاید علت این تفاوت، حضور کمتر دانشجویان مقطع دکتری در محیط دانشگاه در زمان انجام این پژوهش باشد. بیشتر پاسخ‌دهندگان مجرد بودند. تعداد دانشجویان شاغل بسیار کم و حدود ۸ درصد بود. تعداد پاسخ‌دهندگان پسر بیشتر از دختر بود و بیش از ۷۰ درصد دانشجویان در سنین ۲۰ تا ۲۵ سال قرار داشتند.

۷. یافته‌ها

در بخش یافته‌ها به ویژگی‌های آماری داده‌ها پرداخته شده و استدلال در خصوص دستاورد پژوهش در بخش بحث و نتیجه‌گیری بیان می‌شود. همان‌طور که در پرسش اول مطرح شده، این پژوهش ابتدا مشخص می‌کند که میزان استفاده از منابع اینترنتی توسط پاسخ‌دهندگان چقدر است. برای پاسخ به این پرسش میزان استفاده از منابع اینترنتی در قالب طیف «لیکرت» ۵ تایی (هرگز تا همیشه) محاسبه شد. همان‌گونه که در جدول ۱، مشاهده می‌شود، بیش از ۷۵ درصد پاسخ‌دهندگان همیشه و یا بیشتر اوقات از منابع اینترنتی استفاده می‌کنند.

جدول ۱. میزان استفاده از منابع اینترنتی

میزان استفاده	فراوانی	درصد
همیشه	۱۴۸	۴۲/۸ درصد
چندین بار در یک روز (اغلب اوقات)	۱۱۳	۳۲/۷ درصد
چندین بار در یک هفته (بعضی اوقات)	۵۵	۱۵/۹ درصد
چندین بار در یک ماه (خیلی کم)	۲۷	۷/۸ درصد
هرگز	۳	۰/۹ درصد

پرسش دوم پژوهش این بود که «میزان استفاده از سرویس‌های ارتباطی اینترنتی توسط پاسخ‌دهندگان چقدر است؟» برای این منظور ۴۲ فناوری اجتماعی و ارتباطی اینترنتی در نظر گرفته شد و میزان استفاده از هر یک بر مبنای طیف «لیکرت» ۵ تایی (هرگز تا همیشه) تعیین گردید. جدول ۲، میزان استفاده از هر یک از سرویس‌های فناوری‌های اجتماعی و ارتباطی اینترنتی را نشان می‌دهد. طبق آمار ارائه‌شده در این جدول، شبکه‌های اجتماعی «واتس‌آپ»^۱ و «تلگرام»^۲ و «اینستاگرام»^۳، «پست الکترونیکی جی‌میل»^۴ و «دانشنامه اینترنتی ویکی‌پدیا» بیشترین استفاده را داشتند.

جدول ۲. میزان استفاده از سرویس‌ها

سرویس‌ها	میانگین	سرویس‌ها	میانگین
وبلاگ خودم	۱/۵۱	اسکایپ	۱/۷۱
وبلاگ دیگران	۱/۵۹	توییتر	۱/۴۷
ابزارهای بوک‌مارک	۱/۷۲	ویکی‌پدیا	۲/۳۵
دراپ‌باکس	۱/۹۵	یوتیوب	۲/۰۳
ایمیل یاهو	۲/۴۵	گوگل پلاس	۱/۹۶
جی‌میل	۲/۶۶	اینستاگرام	۲/۵۶
ایمیل دانشگاهی و سازمانی	۲/۱۶	پینترست	۲/۰۴
فیس‌بوک	۲/۰۴	واتس‌آپ	۳,۰۴
فلیکر	۱/۱۰	تلگرام	۳/۰۲

1. WhatsApp

2. Telegram

3. Instagram

4. Gmail

میانگین	سرویس‌ها	میانگین	سرویس‌ها
۱/۹۳	وایبر	۱/۵۶	گوگل داکس
۱/۸۸	لاین	۱/۸۷	گوگل درایو
۱/۶۵	ویمو	۱/۴۱	هنگ‌اوت
۰/۷۳	فوراسکوئر	۱/۶۲	مسنجر فیس‌بوک
۰/۳۳	سوارم	۱/۵۱	ياهو مسنجر
۱/۰۵	ساند کلاد	۰/۵۶	شلفاری
۰/۴۴	فیس‌نما	۰/۵۰	لایبری تینگ
۱/۱۲	کلوب	۱/۱۸	گودریز
۱/۹۳	آپارات	۱/۶۱	لینکداین
۰/۷۰	لنزور	۱/۸۶	لیست‌های ایمیلی
۱/۱۷	زینگ	۱/۶۹	فوروم‌ها
۳/۱۷	سایر	۱/۳۳	پادکست‌ها

گام بعدی این بود که دیدگاه کاربران نسبت به فناوری‌های اجتماعی و ارتباطی اینترنتی به‌عنوان ابزاری جهت دسترسی تصادفی به اطلاعات مشخص شود. یافته‌های حاصل از دیدگاه کاربران نسبت به مواجهه تصادفی با اطلاعات نشان داد که میانگین رتبه‌ای^۱ که بیانگر نگرش پاسخ‌دهندگان نسبت به پدیده کشف تصادفی اطلاعات است، بالاتر از حد متوسط است. با توجه به میزان نمره‌گذاری گویه‌ها (بین ۱ تا ۴) میانگین ریاضی این نمرات ۵/۲ است و این متغیر یعنی دیدگاه کاربران نسبت به مواجهه تصادفی از میانگین ریاضی یا واقعی بالاتر است. یعنی اکثر پاسخ‌دهندگان فناوری‌های اجتماعی ارتباطی و اینترنتی را ابزاری مفید برای کسب اطلاعات و مواجهه تصادفی با اطلاعات می‌دانستند. همچنین، میانگین رتبه‌ای به‌دست‌آمده نشان داد که تعداد افرادی که اینترنت را منبع اصلی کسب اطلاعات عنوان کرده‌اند، بالاتر از حد متوسط (۲/۵) است.

به‌منظور دست‌یافتن به دیدگاه‌های کلی در مورد دریافت اطلاعات از طریق فناوری‌های اجتماعی و ارتباطی اینترنتی پرسشی کلی به این صورت مطرح شد که

۱. برای داده‌های ترتیبی، چون فاصله گزینه‌ها واقعی نیست و متغیرها ترتیبی است، از عنوان میانگین رتبه‌ای استفاده شده است.

«ویژگی‌های دسترسی تصادفی به اطلاعات در استفاده از فناوری‌های اجتماعی ارتباطی اینترنتی از دید کاربران چگونه است؟» بدین منظور چگونگی استفاده از اطلاعاتی که کاربران به صورت تصادفی کسب می‌کنند، جدیدترین تجربه پاسخ‌دهندگان در مواجهه تصادفی با اطلاعات مفید، و مناسب‌ترین ابزار به منظور دسترسی تصادفی به اطلاعات از نظر آنان مشخص شد. جدول ۳، چگونگی برخورد کاربران با اطلاعاتی را که به طور تصادفی به دست آورده‌اند، نشان می‌دهد. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، تعداد بسیار کمی از پاسخ‌دهندگان از اطلاعاتی که به صورت غیرهدفمند با آن مواجهه می‌شوند، استفاده خاصی نمی‌کنند و بیشتر افراد اطلاعاتی را که به صورت اتفاقی کسب می‌کنند، در انجام فعالیت‌های مختلف به کار می‌برند و یا آن اطلاعات را ذخیره کرده و یا با دیگران به اشتراک می‌گذارند.

جدول ۳. نحوه استفاده از اطلاعات تصادفی

نحوه استفاده	فراوانی	درصد
استفاده در زمینه فعالیت دانشگاهی	۱۳۸	۳۹/۹
استفاده در زمینه مسائل و کارهای روزمره	۱۴۳	۴۱/۳
استفاده در زمینه فعالیت‌های کاری	۹۲	۲۶/۶
ذخیره برای استفاده آتی	۱۴۸	۴۲/۸
اشتراک‌گذاری با دیگران	۱۳۸	۳۹/۹
بدون استفاده خاص	۴۶	۱۳/۳

طبق آمار ارائه‌شده در جدول ۴، بیش از ۸۰ درصد پاسخ‌دهندگان مواجهه تصادفی با اطلاعات را حداقل در یک ماه گذشته داشته‌اند و آن را به یاد دارند.

جدول ۴. جدیدترین زمان مواجهه تصادفی با اطلاعات

نحوه استفاده	فراوانی	درصد
امروز	۹۸	۲۸/۳
دیروز	۴۹	۱۴/۲
در طول یک هفته گذشته	۹۴	۲۷/۲
در طول یک ماه گذشته	۴۴	۱۲/۷
به یاد ندارم	۶۱	۱۷/۶

همان‌گونه که در جدول ۵، ملاحظه می‌شود، بیش از نیمی از پاسخ‌دهندگان سایت «گوگل» را مناسب‌ترین ابزار برای دسترسی تصادفی به اطلاعات می‌دانند. سپس، به ترتیب، شبکه‌های اجتماعی «تلگرام»، «واتس‌آپ»، «اینستاگرام» و سایت «ویکی‌پدیا» را ابزاری مناسب برای مواجهه تصادفی با اطلاعات عنوان کردند.

جدول ۵. ابزار مواجهه با اطلاعات تصادفی

ابزار	فراوانی	درصد
سایت گوگل	۱۹۳	۵۵/۸
سایت ویکی‌پدیا	۳۶	۱۰/۴
تلگرام	۸۹	۲۷/۲
واتس‌آپ	۸۱	۲۳/۴
اینستاگرام	۳۸	۱۱
سایر ابزارها	۴۹	۱۴/۲

در مورد ذخیره کردن یا به اشتراک گذاری اطلاعات تصادفی حدود ۷۰ درصد پاسخ‌دهندگان اطلاعاتی را که به صورت اتفاقی به دست می‌آورند، ذخیره می‌کنند و یا آن را با دیگران به اشتراک می‌گذارند.

۸. بحث و نتیجه‌گیری

فراهم‌آوری فرصت طلبانه اطلاعات شاخه‌ای از فراهم‌آوری اطلاعات است که در رأس آن رفتار اطلاعاتی قرار دارد. گسترش روزافزون اطلاعات و ویژگی‌های محیط‌های الکترونیکی اهمیت دست‌یافتن به اطلاعات به صورت تصادفی و غیرهدفمند را دوچندان می‌کند. «اردلز» غنای اطلاعات وب و سهولت دستکاری اطلاعات الکترونیکی را عاملی مهم در اهمیت مسئله مواجهه اطلاعات می‌داند (Erdelez 2000). «هو ژئون» نیز وب‌سایت‌ها را محیط‌هایی با ارزش برای مواجهه افراد با اطلاعات عنوان کرده است (Ho 2015). همان‌گونه که یافته‌ها نشان می‌دهد، تعداد زیادی از دانشجویان از منابع اینترنتی استفاده فراوان کرده و از انواع سرویس‌های فناوری‌های اجتماعی و ارتباطی اینترنتی استفاده می‌کنند. آنان این سرویس‌ها را ابزاری مفید در کسب تصادفی اطلاعات دانسته و این نوع دسترسی را تجربه کرده‌اند. همچنین، بیشتر اطلاعاتی را که به صورت

اتفاقی به‌دست می‌آورند ذخیره کرده یا با دیگران به اشتراک می‌گذارند. «قهرمانیان» بیان کرده که بیشتر کاربران تجربه‌ای از کشف تصادفی اطلاعات داشته و اطلاعاتی را که به‌صورت تصادفی با آن برخورد می‌کردند برای نیازهای اطلاعاتی آینده ذخیره می‌کردند (قهرمانیان ۱۳۹۳). «پناهی، واتسون و پاتریج» نیز رویارویی با اطلاعات را در ابزارهای اجتماعی بررسی کرده و تسهیل اشتراک دانش هنگام مواجهه با اطلاعات را عنوان نمودند (Panahi & Watson & Patridge 2015). نتیجه دیگری که به‌دست آمد این بود که اغلب پاسخ‌دهندگان با اطلاعات به‌صورت اتفاقی مواجه شده بودند و تجربه این مواجهه را به خاطر داشتند. بنابراین، فناوری‌های اجتماعی و ارتباطی اینترنتی علاوه بر این که بستر مناسبی برای دستیابی کاربران به اطلاعات است، در دسترسی اتفاقی کاربران به اطلاعات سودمند است. اطلاعاتی که به‌صورت اتفاقی کسب می‌شود، می‌تواند مسیر کاربر را تغییر داده و او را به سمت یک ایده جدید هدایت کند که موجب موفقیت کاربر در کسب اطلاعات گردد. همچنین، اطلاعات به‌دست آمده به‌صورت تصادفی در انجام فعالیت‌های گوناگون و اشتراک دانش مؤثر است.

۹. پیشنهاد پژوهشی

پیشنهاد می‌شود با انجام پژوهش‌هایی در خصوص کشف تصادفی اطلاعات و انتشار نتایج آن از طریق رسانه‌های چاپی و اینترنتی و اطلاع‌رسانی توسط کتابداران و متخصصان شاغل در مراکز اطلاع‌رسانی، استفاده‌کنندگان منابع اینترنتی و شبکه‌های اجتماعی از اهمیت اطلاعاتی که به‌صورت اتفاقی به‌دست می‌آید، آگاه شوند.

۱۰. پیشنهادهای کاربردی

- ◇ برنامه‌نویسان سایت‌ها، شبکه‌های اجتماعی و موتورهای جست‌وجو امکاناتی جهت دسترسی تصادفی و یا دسترسی از روی خوش‌شانسی در برنامه‌های نوشته‌شده تعبیه کنند.
- ◇ پیشنهاد می‌شود دسترسی تصادفی به اطلاعات در مراکز اطلاع‌رسانی توسط متخصصان این حوزه و از طریق آگاهی‌رسانی به مراجعان تشویق و آموزش داده شود.

فهرست منابع

- اسپینک، آماندا. ۲۰۱۰. *رفتار اطلاعاتی: یک غریزه تکاملی*. ترجمه زاهد بیگدلی و فاطمه رفیعی نسب. ۱۳۹۲. تهران: نشر کتابدار.
- بهرزادی، حسن. ۱۳۹۱. تأملی بر نقش باورهای معرفت‌شناختی در بازیابی اطلاعات و رفتار. *فصلنامه نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی* ۱ (۲): ۷۰-۵۹.
- بیگدلی، زاهد، و شبنم شاهینی. ۱۳۹۳. پیچیدگی و تکامل مفاهیم اطلاعات و رفتار اطلاعاتی. *تعامل انسان و اطلاعات* ۱ (۳): ۱۹۰-۱۸۳.
- پروینی، زهره، و علی جلالی دیزجی. ۱۳۸۹. رفتار اطلاع‌یابی و وب جهانی: بررسی رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه رازی در محیط وب. *فصلنامه دانش‌شناسی (علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات* ۳ (۱۱): ۳۱-۱۸.
- دورپناه، محمدرضا، شعله ارسطوپور، عاطفه شریف، حیدر مختاری، و حسین مرادی مقدم. ۱۳۸۸. *رفتار اطلاعاتی انسان*. تهران: دبیزش.
- فیشر، کرن‌ای، ساندرا اردلز، و لین مک کچنی. ۲۰۰۵. *نظریه‌های رفتار اطلاعاتی*. ترجمه فیروزه زارع فراشبندی، محسن حاجی‌زین‌العابدینی، غلام حیدری، و لیلا مکتبی فرد. ویراسته زاهد بیگدلی. ۱۳۸۷. تهران: نشر کتابدار.
- قهرمانیان، پروین. ۱۳۹۳. کشف تصادفی اطلاعات در رفتار اطلاعاتی کارمندان شرکت کالای الکترونیک. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه بیرجند، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی.
- کیس، دونالد. ۲۰۰۷. جست‌وجوی اطلاعات، بررسی تحقیقات درباره اطلاع‌یابی، نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاعاتی. ترجمه زاهد بیگدلی. ۱۳۹۳. اهواز: انتشارات دانشگاه شهید چمران.
- منصوریان، یزدان. ۱۳۹۱. رویکردها و روندهای جاری در مطالعات رفتار اطلاعاتی. *در مصاحبه‌ای با پروفیسور ساندرا اردلز*. کتاب ماه کلیات ۱۶ (۳): ۷-۴.
- هاشمیان، محمدرضا، محمد جنتی کیا، و علیرضا هاشمیان. ۱۳۹۲. مهارت‌های اطلاع‌یابی در پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته موجود در کتابخانه ملی دیجیتال پزشکی در بین دستیاران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. *مدیریت اطلاعات سلامت* ۲۹: ۱۰۱-۱۰۸.
- Andre, P., M. C. Schraefel, J. Teeran, & S. T. Dumais. 2007. Discovery is never by chance: designing for (un)serendipity. Proceedings of the seventh ACM conference on creativity and cognition. California, USA. October 26-30, 305-314.
- Campos, J., & A.D. Figueiredo. 2001. Searching the unsearchable: Inducing serendipitous insights. Proceedings of the workshop program at the fourth international conference on case-Based reasoning, ICCBR, Canada.
- Erdelez, S. 1997. Information encountering: a conceptual framework for accidental information discovery. In information seeking in context. Proceedings of an international conference on Information seeking in context. pp. 412-421.

- _____. 2000. Towards understanding information encountering on the Web. *American Society for Information Science* 37 (1): 363-371.
- _____. 2004. Investigation of information encountering in the controlled research environment. *Information Processing & Management* 40 (6): 1013-1025.
- _____. 2005. Information encountering. In K. E. Fisher, S. Erdelez & E. F. McKechnie (Eds), *Theories of Information behavior* (pp. 179-184). Medford, NJ, Information Today, Inc.
- _____. 2010. Opportunistic discovery of information. International workshop, University Missouri.
- _____. & K. Rioux. 2000. Sharing information encountered for others on the Web. *The New Review of Information Behavior Research* 1: 219-233.
- Foster, A & N. Ford. 2003. Serendipity and information seeking: an empirical study. *Journal of Documentation* 59 (3): 321-340.
- Ho Geun, L. 2015. Serendipity: The effect of technological features in social curation websites. *Information Systems Review* 17 (2): 133-154.
- Lu, J. C. 2012. Accidental discovery of information on the user-defined social web: a mixed-method study. Doctoral dissertation. University of Pittsburg. School of Information Science.
- Panahi, S., J. Watson, & H. Patridge. 2015. Information encountering on social media and tacit knowledge sharing. *Journal of Information Science* 15: 1-12.
- Toms, E. G. 2000. Understanding and facilitating the browsing of electronic text. *International Journal of Human-Computer Studies* 52: 423-452.

زاهد بیگدلی

دارای مدرک تحصیلی دکتری رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی از دانشگاه نیوساوت ولز استرالیا (UNSW) است. ایشان هم‌اکنون استاد گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز است. رفتار اطلاعاتی (نیازهای اطلاعاتی، اطلاع‌یابی، جست و جوی اطلاعات، و استفاده از اطلاعات)، منابع و خدمات مرجع، و مجموعه‌سازی، و مسائل اجتماعی از جمله سرمایه اجتماعی از جمله علایق پژوهشی وی است.

فرزانه عقیقیان

دانشجوی دکتری در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز است. ایشان هم‌اکنون مدرس دانشگاه شیراز و کارشناس مسئول امور پژوهشی دانشگاه شیراز است. علم‌سنجی، رفتار اطلاعاتی، وب معنایی، کتابخانه‌های عمومی و دانشگاهی از جمله علایق پژوهشی وی است.

